

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

208.2

S-46

208.2
S-46

17 SEP 2008

ԳԱՆՈՒՍՏ ՏԵՐ-ՄԿՐՏԶԵԱՆ

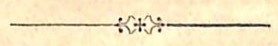
ՄՏԵՓԱՆՈՍ ԻՄԱՍՏԱՍԷՐ

Արսասյուրիւն 1902 թ.-ի «Արարատի» Մարտ-Ապրիլ համարներից.

ՀՐԱՄՈՆՈՒ
Տ. Տ. ՄԿՐՏԶԻ Ա.
Վեհափառ և Սրբազնագոյն Կարողիկոսի
Ամենայն Հայոց

ՎԱԴԱՐՇԱՊԱՏ
Տպարան Մայր Աթոռոյ Սրբոյ Էջմիածնի
1902

2. № 102, Գէորգ. ցուց. թուղթ, Երկա-
թագիր, գրուած Հայոց Նի—Նի [=Փրէս.
971—981] թուին:

[Էջ 182^բ]

Վասն անապականութեան մարմնոյն, որք ասնի թէ
Որ անէ և նուազէ ապականացու է. Եւ վասն զի մար-
մինն Քրիստոսի անէր և զարգանայր և ապականա-
ցու ոչ էր, զի Աստուծոյ մարմին էր՝ վկայութիւնս սրբոց
3 և աստուածազանից, որք անապական խոստովանին
յարգանդէ և յախտեանս յախտեցից:

ՍՏԵՓՈՆ ՆՆՈՍԻ ԻՄՍԱՍՏԻՐԻ ԱՍՍՅԵԱԼ*

[Ա.]

Աստուածազան գրեցեալ զիրք զՀնորհս Հոգւոյն սրբոյ
ածել և նուազել և աշխատել և հանգչել ասեն և ոչ եր-

*) Ստ-ի այս գրութիւնը «Երևութականներէց» մեզ հա-
սած միակ նշանաւոր վաւերագիրն է, որ մեծ լոյս է սփռում
ութերորդ դարի առաջին կիսի, մասնաւորապէս Մանազկերտի
ժողովի ցարդ այնքան վիճելի պատմութեան վրայ: Օձնեցին և
Խոսրովիկ, ինչպէս յայտնի է, դրել են ընդդէմ «Երևութական-
ներէ», որոնց պարագլուխներէց մէկն է այս Ստեփանոս՝ Իմաս-
տասէրը, որ մեր կարծիքով է նոյն ինքն Ստեփանոս Սիւնեցին:
Այս Ստեփանոսն և Թէոդորոս Բագէնը—Թէոդորոս Բղնունեաց
Եպիսկոպոսն «Երևութականներէ» պարագլուխներէցն են: Հակա-
ռակ կուսակցութեան—այն է կեդրոնի—ներկայացուցիչներն են
Օձնեցին, Խոսրովիկ և այլն: Այս գրուածքով պարզ դադարիար
ենք կազմում 2 — Ը դարերի կրօնական-դաւանաբանական մեծ
վիճերի և կուսակցութեանց մասին Հայաստանում: Ստեփանոսը
ճիշտ այնպիսի հակառակորդ է Օձնեցուն, ինչպէս 10-դ դարում
Խոսրով Անձևացին Անանիա Մոկացուն: Արժանի է ուշադրու-
թեան, որ Երկու դէպքերումն էլ Վաստուրականն և Սիւնիքն
են ընդդէմ կեդրոնական իշխանութեան, կամ կեդրոնական իշ-
խանութեան պաշտպանած վարդապետութեան: Առ այժմս բա-
ւականանում ենք այս «Երևութական» նշանաւոր վաւերագիրը
հրատարակելով, վերապահելով մեզ այս ինդըն վերադառնալ
մի ուրեշ անդամ:

Գալուստ Տէր-Մկրտչեան

Տող 1 ձեռագրում ձՂԶ հատուածաթիւ 8 2. գրեցեալ

Дозволено Цензурою 26 Июня 1902 г. г. Тифлисъ.

40 բեր պապականացու. և այս ցուցանի վեցեկին տարազաւք, զաճական և զնուազական անապական, և զոչ աճական և զոչ նուազական ապականացու, այսպէս.

[Ս.] Ապականացու անապականութեամբ աճեալ և նուազեալ, որք ի լինելութեան և յապականութեան են
45 բնութեամբ:

[Բ.] Ապականացու անապականութեամբ աճեալ և նուազեալ, որպէս արտաքոյ բնութեան, աստուածային սքանչելեաւք առ Եղիսէիւ մարգարէիւ իւզն | աճեցեալ ամենայն յաղթութեամբ, և առ Տերամբ մերով նկանակքն
20 և ձկունքն:

[Գ.] Անապական՝ անապականութեամբ աճեալ և նուազեալ, որպէս կոյն առ Ս.դամ՝ նուազեալ և առ կինն աճեցեալ, այսինքն է յառնուլն նուազեալ և [ի]նուլն աճեցեալ:

25 [Դ.] Անապական՝ անապականութեամբ ոչ աճեալ և ոչ նուազեալ — աստուածայինքն, զի զհրեշտակայիննն թողաք, զի ըստ հարանցն սրբոց՝ է և ի նոսա աճման աւրինակ անհանդիպելի մարդկային խորհրդոց ըստ Գրիգորի Նիւսացոյ, զոր ի Գիրս Կազմութեանն ցուցանէ:

30 [Ե.] Ապականացու ան[ապական]արար ոչ աճեալ և ոչ նուազեալ, որպէս Իսրայէլ յանապատին ի հերս և յղընգունս և ի զգեստս:

[Զ.] [Ապականացու] ապականացուարար ոչ աճեալ և ոչ նուազեալ՝ բնութիւնս մեր որ ըստ սահմանի, որ
35 ի սեռէ է և զոյացուցիչ զանազանութեանց են, յՍ.դամայ մինչև ցիտարումն աշխարհիս. նոյն աւրինակ սահմանի և յայլ կենդանիս նովին աւրինակաւ:

Արդ եթէ զնախնի մարդոյն զմարմինն ստեղծանէր

գրեցեալ 10 2. զկին 18 2. մարգարիւ 2. եզ 183 ա 26 2. զհրաշտակախնն 30 2. ապականացուանաբար 31 2. իէղ 32 2. ի սգեստս 33 2. լի փակագծուած բառք 38 2. էթէ 2. ստեղծանէր

յերկրէ անապական՝ Բանն Աստուած, զիւր ոչ կարէր
40 անապական ստեղծանել յարգանդի կուսին. և որ զԻսրայէլ զգառնացուցիչ տունն պահեաց անապական ի ծայրս և զգեստսն, և զմանկանց մարմինսն և զհանդերձս, զիւր մարմին ոչ կարէր անապական պահել ամենայնիւ: Եւ
եթէ տարակուսիս ընդ անապական մարմին Բանին Աստուծոյ, նախ տարակուսեցիր ընդ կուսութեամբն յղութիւնն [ի ծ]նունդն. զի ասէ՛ զայր ոչ գիտեմ՝, և զոր ճնաւ արմատ ի ծարաւուտ երկրի, արմատն Յես[սե]այ, և որ կանգնելոցն է իշխան հեթանոսաց՝ գրէթէ
45 ապականացու էր մարմինն ըստ քում լեզուազարութեանդ: Գեղարդն և բեռնացն վերքն ընդէր նոյն աւրինակ մնացին — ի ցուցանել աշակերտին, կամ ի միւսանգամ դալստեանն՝ Հայեսցին ի նա՛ յոր խոցեցինն: Եւ հասարակաց մարմնոյ ոչ էր համեմատ մարմինն սերունոյն, զի որք
50 յառնեն ի մեռելոց ոչ ունին վերս և ոչ խոցումն, այլ զի զխտասցես թէ և ի ծննդենէն մինչև յարութիւնն և յարութենէն մինչև ցհասարակաց յարութիւնն նոյնաւրինակ ունէր զմարմինն: Այլ ըստ ժամանակին թողացուցանէր որպէս և ինքն Հայր, աւրինակ ի մորենոջն, քանզի հուր բորբոքեալ երեւէր Մովսիսի. և այլ աւրինակ՝ յոր
55 ժամ ծածկեաց զնա ի փայպար վիմին, և այլ կերպաւք նահապետին Աբրահամու, ի նմանութիւն արանց քղեւորաց քաղցելոց և աշխատելոց: Նոյն աւրինակ և Տէր մեր: Այլ աւրինակ՝ նովին մինչև ցերեսուն ամն անապական մարմնովն ի ծածկութեան և ի հնազանդութեան, և

39 2. արեր 40 2. զէղ 42 2. սգեստսն 46 2. երկու կամ երեք բառ կարեւորեղով ընթած 47 2. ի ծարուտ Հմմտ. շիրեւ զարմաս ի ծարաւուտ երկրէ. Եւ. ԾԳ. 2. 2. յեսայ. Հմմտ. «Արմասն Յեսսեայ». Հռոմ. ԺԵ, 12. Եւ. ԺԱ, 1. 48 2. գրէթէ 49 2. ապականացուեր 51 2. դալստեանն 52 2. հայեսցին ի նայ. Յովն. ԺԹ, 37. 53 2. ոչ էր 54 2. այն զի գետացես 56 2. ընցհասարակաց 58 2. ինք 59 2. մուսեսի 60 2. ի փայպար 61 2. նախապետին 63 2. մինչև ցլ

65 զինի այնորիկ մինչև ցլսաչն աստուածային սքանչելագոր-
 ծութեամբ և վարդապետութեանն իշխանութեամբ և
 հրամանին ճոխութեամբ, և յանմ անինն հան-
 դստեամբ ի բարեբանեալ աւուրն, իսկ զինի յարութեանն
 | հաստատելով զյարութեանն կերակրովքն և լուսաւո-
 70 բազոյն անտութեամբն, և զցրուեալ և զտարակուսեալ
 աշակերտսն հաստատել ի հաւատան յարութեանն, ժո-
 զովելով առ ինքն բազմաւրինակ երեւմամբն, իսկ ի միւս-
 անգամ դաշտտեանն վառաւք և զաւրութեամբ և աս-
 տուածային հրաշագործութեամբ ի բոց հրոյ, առնել
 75 վրէժխնդրութիւն այնոցիկ որ ոչ հաւատացին աւետա-
 բանին: Եւ եթէ ըստ կաթինն և ըստ կերակրոյն ասաս-
 ցես ապականացու, ապա և յեա յարութեանն եկեր ընդ
 աշակերտսն: Եւ եթէ ըստ խոցմանն ասիցես ապականա-
 ցու, ապա և զինի յարութեանն: Եւ որ առնուս վկա-
 80 յութիւն զՊաւղոսի առաքելոյ ասելն, թէ Յարոյց զնա
 ի մեռելոց և ոչ ևս դառնալոց է յապականութիւն, զայս
 ակնարկութիւն տարով, թէ ապականութիւն ունէր յա-
 րաջ, ոչ որ ի հերձուածողաց ասաց զայդ, ոչ Նստոր և
 ոչ նախ քան զնա, զի ապականացու ասեն, այլ ոչ ապա-
 85 կանեալ, թէպէտ և նոյն միտք են ապականացու ասել,
 զի մահկանացուն ի հարկէ մեռանի և ապականացու [ն]
 նոյն աւրինակ: Զինչ առնիցես զմարդարէին բանն որ
 ասէ, թէ Հոգի որ ելանէ՝ այլ ոչ ևս դառնայ, եթէ ոչ
 դառնայ զիարդ զգենու մարմին միւսանգամ: Արդ՝ ըստ
 90 քում առաքելութեանդ դառնալոց է միւսանգամ յապա-
 կանութիւն, որպէս Ովրոգէնէս իշխեաց ասել՝ զարձեալ
 խաչ և չարչարանք և կրկին յարութիւն: Այլ զիտա՛ զի

67 Ձ. երկու բառ խոնարարիւնից եղծուած 68 Ձ. իսկ
 զինի յարութեանն իսկ զինի յարութեանն 69 Ձ. էջ 183 Բ 75 Ձ.
 վրէժխնդրութիւն 76 Ձ. էթէ 78 Ձ. էթէ 80 Ձ. յարոց 81 Ձ. դառ-
 նալոց յուսանցումն 80—81 Գործք Առ. ԺԳ. 34. 83 Ձ. զայս յետոյ
 ուղղուած զայս. դ. = զայդ 85 Ձ. թեպէտ 87 Ձ. առնեցես 88 Սաղմ.
 2է, 39 . 89 Ձ. դառնա Ձ. սգենու 90 Ձ. առակութեանդ 91 Ձ. որպէս

բազում իրք յաստուածային զիրս ի հասարակէն ասին,
 ոչ հաստատելով, այլ ի բաց բառնալով. որպէս և Մեք,
 95 առաքեալն ասէ, թէ ոչ վասն արդարութեանց մերոց զոր
 արարաք. «չ գնէ աստ, այլ ի բաց բառնայ, սոյնպէս և
 զայն հրաժարեցուցանէ ասելով՝ Ո՛չ դառնալոց է յայն որ
 ոչն էր: Եւ դարձեալ զի խոնարհեցաւ ի մեզ Տէր Յիսուս
 և կենդործեաց զապականութիւնս մեր. զի դառնալն
 400 աստ ոչ փոխարկութիւն ըստ բնութեանն է, այլ խոնար-
 հութեան Արարչին առ իւր արարածս: Եւ որպէս վասն
 Պետրոսի զրեալ է, թէ Դարձաւ ի մարմինն, ոչ եթէ ի
 մարմինն փոխեցաւ: Եւ բազ[ում] ուրեք այլ նոյն աւ-
 րինակ երեւի ասացեալ, որպէս Դարձաւ Յիսուս զաւրու-
 405 թեամբ Հոգոյն, և Դարձ առ մեզ Աստուած Փրկիչ մեր:
 Եւ եթէ բազումք յաստուածային զիրս հաւասա-
 րէն ասեն ոչ զնելով, այլ հրաժարեցուցանելով զայս
 քեզ ուսուցանէ Գրիգոր Աստուածաբանն: Եւ զի ծնաւ,
 այլ ի կուսէ, և զծնեալն կոչէ մարգարէն Ընդ մեզ Աս-
 410 տուած, և կերակրեցաւ կաթամբ, և զոր մարգարէն յի-
 տուած, և կերակրեցաւ կաթամբ, և զոր մարգարէն յի-
 շէ, այլ նա էր որ զսակաւ նկանական ի բազմահազարսն ա-
 ձեցոյց: Թէ սոսկ [մարդ]ոյ էր մարմինն ո՞ որ ընդդէմ
 ինչ ասէր, ապա թէ Աստուծոյ մարմին էր՝ մի՛ իբրև
 զհասարակաց մարմին կարծիցես. և ի մտուր եղաւ պա-
 415 տանաւք . . . տեսայ | և որ ի կարգին է: Այլ զմարմին
 հրեշտակք պարաբերեցին. և ի թեթև ամպոյն նստաւ.
 և Վախճանաւ և շարժմամբ են ճանապարհք նորա ըստ
 մարգարէին. և զզուշացեալ պահէր զտղայսն ամենայն

94—96=«Ոչ ի գործոց արդարութեան գոր արարաւ մեք». Տիտ. Գ.
 5. 96 Ձ. բառնա 98 Ձ. ոչն էր 102=«Եւ դարձաւ ի մարմինն ևս ա-
 սէ». Գործք Առ. Թ, 40 102 Ձ. էթէ 103 Ձ. եւ բազ ուրուք 104 Ղուկ.
 Գ, 14. 105 Սաղմ. 2Գ, 5. 106 Ձ. էթէ 111 Ձ. աճեցոց 112 Ձ.
 սոսկ . . . ոյ էր խոնարարիւնից մի քանի սառ ջեղուած Ձ. ընդդէմ
 115 Ձ. մի երկու սառ անվերձանի Ձ. էջ 184^ա. 116 Ձ. հրշտակք 117 Նա-

յիւրաքանչիւր ժամանակի. և մինչ էր յորովայնի կուսին՝
 120 ստեղծանէր զամենայն մանկունան ըստ պատկերի իւրոյ,
 Զանդործս իմ տեսանելով՝ որպէս մարդարէն ասէ, թէ
 Մինչև ստեղծեալ է զքեզ՝ յորովայնէ զիտեմ զքեզ. և
 քաղցն և ծարաւն ոչինչ զապականութիւն ցուցանեն
 տէրունեան մարմնոյն, զի յետ քառասուն աւուր թոյլ
 125 ետ մարմնոյն քաղցնուլ այն՝ որ ասէ թէ Քաղցեայ ընդ
 քեզ ոչինչ ասացի. և զարձեալ թէ Ոչ ուտեմ զմիս
 զուարակաց. և որ աղաղակէր՝ Նթէ որ ծարաւի իցէ,
 [եկեացէ] առ իս և արբցէ. և հաւատացելոցն ասէ՝ Գեաք
 յորովայնէ նորա բղխեացին ջրոց խաղաղացեալ ի կեանսն
 130 յաւիտեանից: Եւ եկեալ կամաւ և ճոխութեամբ ի խաչն
 Աստուածորդին ընդդէմ կործանմանն զնել զբարձրու-
 թիւնն, և անարգել յարձակմանն՝ զքաջութեամբ տա-
 րածելն, և դատապարտութեան ճաշակմանն՝ առնու կե-
 րակուր իւր զեղի չարաչար ըմպելով քացակս, այն որոյ
 135 վիրաւքն բժշկեցաք. և մարդարէն Գաւիթ ասէ՝ Առա-
 քեաց զբան իւր և բժշկեաց զնոսս յապականութենէ:
 Տես զինչ մեկնէ զայս Յոհան Ոսկեբերան. Այլ թէպէտ և
 կաթնասուն եղև, կրեաց զտրամութիւն և զաշխատու-
 թիւն, այլ ոչ ըստ այնմ ապականացու, և որ ի կար-
 140 գին է:

Լուս Ա, 3. 119 2. մինչ էր 120 2. մանկունան 121 Սաղմ.
 ձԼԸ, 16. 121 2. Թէ 122=«Մինչև ստեղծեալ էիւ յորովայնի,
 գիտեմ զքեզ». Երեմ. Ա, 5. 125=«Թէ քաղցեաց, քեզ ինչ ոչ ասա-
 ցից». Սաղմ. ԽԹ, 12. 126 Սաղմ. ԽԹ, 13. 127 2. էթէ 127 Յովն.
 է, 37. 129 2. յորովանէ 2. բղխեցեն 128—130=«Գիտեմ յորովայնէ
 նորա բղխեցեն ջրոց կեկանութեան». Յովն. է, 38. 131 2. ընդ-
 դէմ 134 2. չարաչար 135 — 136=«Առաքեաց զբան իւր եւ բր-
 ժեկեաց զնոսս, եւ փրկեաց զնոսս յապականութենէ իւրեանց»: Սաղմ.
 ձԳ, 30. 371 2. Թէպէտ

[Բ.]

Վ Կ Ա Յ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ք.

Երբևնս ասէ. Որ եկն և միաւորութիւն գործեաց
 Աստուծոյ և մարդոյն, քանզի մեր ոչ կարեցելոցս այլ-
 աւերինակաբար ինչ կցորդութիւն ընդունել զանապա-
 5 կանութեանս, եթէ ոչ նորա եկեալ էր առ մեզ. զի անտե-
 սանելի և աներևոյթ ելովն՝ ոչինչ մեզ ազուտ առնէր:
 Արդ՝ եղև տեսանելի զի ըստ ամենայն մասին կցորդու-
 թեան առցուք զանապականութիւն: Ընդունայն և ստոաի
 են ամենայն որ զանաւերինութիւնն անարգեն զԱստու-
 40 ծոյ և զմարմնոյս փրկութիւնս ուրանան և զվերստին
 ծնունդն նորա անպատուեն, ոչ գոյ ընդունական ասե-
 լով զանապականութիւն:

Երբևն. Արդ՝ եկն Որդին Աստուծոյ և զգեցաւ մար-
 մին անապական յանապական կուսէ:

45 Եւ «ուրբն Գրիգոր ասէ. Զմեր զհոգեղ[էն] զբնու-
 թիւնս զգեցաւ և խառնեաց յանապական աստուածու-
 թիւնն, զի տացէ մեզ զիւր զանմահութիւնն. և զապա-
 կանացու մարմինս մեր խառնեաց յանապականութիւն
 աստուածութեանն, զի զբնութիւնս մեր անապականս
 20 գործեցէ:

Եւ Արեւմտս ասէ. Եւ համայն Ազամ յերկնէ յեր-
 կիր իջոյց, բայց Քրիստոս յերկրէ յերկինս եհան. Ազամ
 զանմեղն յապականութիւն և ի դատապարտութիւն մա-
 հու իջոյց, իսկ Քրիստոս զայս անապական և լուծիչ
 25 մահու եցոյց. յաղազս այնորիկ ուր ապականեցաւ մար-
 մինն՝ անդ առաքէ զիւր մարմինն, և ուր ըմբռնեցաւ
 մարդկային բնութիւնս մահուամբ՝ անդ ցուցանէ Քրիս-

Տող 1 2. վկայութիւնք բարդ յուսանցում. 5 2. եկեալ էր
 10 2. զվերստին 13 2. սգեցաւ 15 2. զհոգեղ 16 2. սգեցաւ
 20 2. գործեցէ 22 2. իջոյց 24 2. իջոյց 25 էջ 184^բ 26 2. ընպա-

տոս զմարդկային ոգին որ իւրն էր, զի ուր սերմանեցաւ
 ապականութիւն՝ անդուստ ծագեցէ անապականութիւն,
 50 և այնպէս հաղորդս արացէ իւրում անապականու-
 թեանն և անմահութեանն. քանզի Աստուած էր, որ
 ապականէր և ջնջէր զտկարութիւն ապականութեան և
 զգեցուցանէր մարմնոյն զանապականութիւն:

Եւ Եփրէմ ասէ յազաֆս անտերմնապէս և անապական
 55 քննութեանն Տեառն. Ապասաւորեաց կոյսն ի ձեռն անապա-
 կանութեանն Քրիստոսի, պահեաց միշտ զկուսութիւնն
 վասն զի միշտ անապականութեանն փափագեաց. եղև մայր
 անապականութեանն [թեանն] և ոչ կարաց լինել աղախին ապա-
 կանութեան, քանզի յորում ստեղծաւ անապական շա-
 40ւեղ՝ ապականութեանն լինել ոչ կարէր, յեղումն անփորձ
 ամուսնութեանն խորհրդապէս ոչ կարէր ապականութեանն
 տեղի գտանել, քանզի ոչ կարէր զանապականութիւնն
 պարտել ապականութիւն:

Եւ Երանեյն Զեմբ Գրէ. Զի որպէս Ադամ եղև
 45 սկիզբն այնոցիկ, որ լուծանին յանապականութենէն յա-
 պականութիւն, նոյնպէս և Տէրն մեր եղև սկիզբն այնո-
 ցիկ, որ լուծանին յապականութենէ յանապականութիւն:
 Ադամ ապականեցաւ և ծնունդը իւր ըստ նմանութեանն
 նորա, իսկ Տէրն մեր խափանեաց զապականութիւն իրբև
 50 ինքն ընդ ապականութեամբ ոչ փակեցաւ, զի ոչ գտաւ
 ի ներքոյ մեղաց. զի ուր թագաւորէ մեղք՝ անդ տիրէ
 ապականութիւն: Եւ վասն այնորիկ ոչ տիրեաց ապակա-
 նութիւն ի Տէր մեր, զի ոչ թագաւորեցին ի նմա մեղք:

Նորին. Մարմինն որ էր յարարածոց ոչ երբեք ան-
 55 կաւ ի հնարանգութիւն ապականեալ մտաց, այլ միացաւ

նեցաւ 28 2. իւրն էր 29 2. ծագեցէ 30 2. այնպէս 2. արացէ
 31 2. աստուած էր 33 2. սգեցուցանէր 38 2. անապականու-
 39 2. անապական շուսանցում ութեանն—անապականութեանն
 Ծ. շաւեղ—շառաւեղ 40 2. կարեր 41 2. կարեր 44 2. Զեւորք
 45 2. սկիզբն 2. յապականութենէն 47 2. յապականութենէն

Բանին, զգեցաւ զնա և եղև մարմին անապական երկնա-
 ւոր Բանին, իրբև այն թէ յիսկութենէ աստուածու-
 թեանն իցէ:

Եւ Մեծն Բարսիղ ասէ Ապոլինար ասէ. Որպէս մահկա-
 60 նացուս այս զգենլով զանմահութիւն՝ ոչ ևս մեռանի և
 ապականացուս այս զգենլով զանապականութիւն՝ ոչ ևս
 ապականի նոյնպէս և միտք աստուածացեալք միաւո-
 բութեամբ Աստուծոյ Բանին՝ ոչ փոփոխին. այլ զոր աւ-
 բինակ սպիտակութիւն ասու ներկեալ գուշով ծիր[անւ]ոյ
 65 ոչ երկզոյն այլ մի, նոյնպէս և միտք պայծառացեալք և
 աստուածացեալք մի[ա . . ոչ երկու այ. առաջ . . .ք],
 քանզի ոչ այլ ինչ կամին միտքն և այլ ինչ բանն: Եւ
 որպէս հրացեալ երկաթ իմանամ հուր և երկաթ, նոյն-
 պէս և զՅիսուս զԱստուածն Բան մարդացեալ:

Եւ Գրիգոր Աստուածաբանն ասէ. Ի կուսէն յառաջ
 եկեալ ի Մարիամայ անձառարար և առանց աղտոյ, վա-
 սըն զի ոչինչ աղտ ուր Աստուած է և որով փրկութիւնն:

Նորին. Քանզի այնպէս է, որպէս վասն մեր է զե-
 նունն և պատմուծան անապականութեան է և կոչի. և
 75 կատարեալ ոչ վասն աստուածութեանն միայն, քան զոր
 ոչինչ է կատարելազոյն, այլ յազաֆս առելոյն և աւծե-
 լոյ աստուածութեամբն և եղելոյ որպէս որ էաւծն, հա-
 մարձակիմ ասել զուղաստուած:

Եւ Յահան Երոստայիմայի ասէ. Վասն զի բոցատերև
 80 վարդն յանապականէն Մարիամայ անապականարար ծաղ-
 կեալ:

Նորին. Յայանեցաւ այսաւր Աստուած ի կուսէ և.

562. սգեցաւ 57 2. յիսկութենէ 60 2. սգենլով վրան առաջացած էր
 —սգենլով 61 2. սգենլով 63 2. այ ըսնին 2. փոխփոխին ուղ-
 դուած փոփոխին 64 2. ճերոյ 66 փակագծուածը կարմրադեղով ջնջուած
 ընթերցուածն էլ ոչ պահով 71 էջ 185^ա 77 2. էեաւծն 78 Այս հա-
 սուածն առնուած է Աստուածարանի ի Պատիվ ճառից, սես չի զգաւ-
 սուած: 79 2. Էմացի 80 2. մարիամա 81 Այս հասուածը նկեր-
 տանի առնուած չի. «Բոցատերև վարդն յանապական Մարիամայ

կոյսն մնաց կոյս, և եղև մայր, զի պատճառք անապահանութիւնն և ապականութիւն երբեք ոչ գործեաց:

85 Եւ Եպիփան պապէս ասէ. Քանզի ամենայն ինչ կարողութիւն է Աստուծոյ՝ և զապականելին փոխել յանապականութիւն, և որ ի վերայ երկրիս է կատարել յանապականութիւն, և մի՛ ոք զարմասցի:

90 Նորին. Ամենակարող Բանն Աստուած զգեցեալ մարմին յապականեալ մարմնոյս և անդէն ընդ առնուէն իսկ գործեաց զնա անապական:

Թեոփի Եպիսկոպոս Անկիւբիայ գրէ. Ահա յայտնեցաւ այսաւր Աստուած ի կուսէ և կոյսն մնաց կոյս անարատ, զի որ առանց ապականութեանն էր՝ զապականութիւն ոչ գործեաց, և որ ստեղծիչ անմահութեանն՝ զոք ոչ ապականէր:

100 Եւ Պրոկոլ ասէ. Վասն այնորիկ և Գարրիելէ տալ զաւետիս Ծննդեանն ասէ, նա ինքն փրկեացէ զժողովուրդս իւր յամենայն յապականութենէ. իսկ արդ՝ աշխարհս ոչ կարէ փրկել ի մեղաց, որ ինքն ապականութեամբ յերկիր անկեալ է:

105 Եւ Յոնան Ուկեբէրան ասէ. Զարմանամ ընդ ոմանս որ ասեն, թէ մինչ ապականացու չէր մարմինն Քրիստոսի զիւրդ զնշան բեռնացն և զխոցուածն եցոյց Քոմայի. եցոյց և յամաւթ արար զհերիտիկոսս, զի և յառաջ քան զյարութիւնն անապական էր:

անապական ծաղկեաց». Ոսկ. յար. («բոցատերև»): «Բոցատերև վարդ» ասացուածը կայ եւ «նորեւացու» Վարդափառի ձառում: 84 Հմեջ. «Յոնանու Եմա Հրպտի. Այլ վասն զի բոցատէր և (=բոցատերև) վարդն անապական ծաղկեալ յանապական կուսէն. բանն աստուած ծնաւ ի կուսէն և կոյսն մնաց անապական, զի ուր պատճառ անապականութեան էր՝ անդ ոչ գործեցաւ ապականութիւն» (2Եռ. Ք 1538, էջ 29^բ): 85 2. Էպիսկոս 87 2. Ի վերա 88 2. զարմացի 89 2. ամէնակարող 92 2. Եպիսկոպոս 98 2. փրկեցէ 99 2. յամենայն յապականութենէ 101 2. անդեալ է 102 2. ոսկէբերան 106 2. անապական ապական էր

Նորին. Այլ է մարմին և այլ է մահ և այլ ապականութիւն. ոչ մարմին ապականութիւն է և ոչ ապականութիւն մարմին: Ապականացու է մարմին, այլ ոչ ապականութիւն մարմին, և մահանացու է մարմին, այլ ոչ մահ մարմին: Քանզի մարմին գործ եղև Աստուծոյ, իսկ ապականութիւն և մահ ի մեղաց ի ներքս մտին:

110 Եւ Կիւբէլ Աղէսանդրացի ասէ. Աստուած Բանն ստորարկեաց զինքն յոր ոչն էր, զի և յոր ոչն էր մարդն եղիցի բնութիւնն աստուածային գերունակութեանն արժանաւորութեամբ և զառ նայն միաւորութեամբ վաճանաւորեալ, և վերաբերեցաւ առաւել քան զբնութիւնն, կամ թէ վերաբերեաց քան զբնութիւնն զանյեղին իբրև զԱստուած. վայել էր զանապականելին բռնանահարել զբնութենէ զընդ ապականութեամբ, զի զնա ի բաց փոխեացէ յապականութենէն: Եւ առ Բանն Աստուած մարմին ի կուսէն անապական և ոչ գտաւ ապականութիւն ի նմա՝ քանզի որպէս ուր իցէ լոյս՝ անդ անգործ է իսկ ամենեկին խաւար, այսպէս առ ընթեր 120 եղիցոյ անապականութեանն՝ ամենեկին ոչ գտանի ապականութիւն:

Եւ Տիմոթէոս ասէ. Քանզի որպէս խորհեցաւ զի Աստուծոյ առաւ ի կողէն Ադամայ և եղև կին, այսպէս և երկրորդ Ադամ, այս է Քրիստոս, յանապականէ և յանապատյ մարմնոյ կուսին մարդ եղև անապական մնալով Աստուած:

Նորին. Ծնաւ ի սրբոյ կուսէն և զկուսութիւնն ոչ ապականեաց, քանզի Աստուած էր անապականելի մարմնովն ծնիցեալն. թաղիւր և ի բաց քակէր զապականու-

114 2. զինքնյոր ոչն եր 118—119 2. զայնյեղլին 119 2. վայել 120 2. զբնութենէ 121 2. փոխեցէ յապականութենէն 121 եջ 185^բ 123 2. որպէս

455 թիւնն իբր Աստուած անապական և մարմնացեալ Աստուծոյն Բան զմահունն խայթոց անապական մարմնովն ջնջեաց անդէն իսկ ի մարմնա[նա]լն:

Նորին. Մարմինք մեր ի ցանկութենէ և ի մեղաց, իսկ Բանին Աստուծոյ ի Հոգոյն սրբոյ եղեալ, սուրբ և 440 անապական, իսկ մերս լի է ապականութեամբ և ամենայն աղտեղութեամբ, վասն այսորիկ նա մատուցաւ փոխանակ մեր, զի մեր փոխիմք յապականութենէ յանապականութիւն, կալով մեզ ի նմա, զի և նա իսկ կայ ի մեզ, յորս ուտեմք զմարմինն նորա անապական, որ է 445 հաց կենաց, և ընդեմք զարիւն նորա պատուական:

Ե- Փիլատոսն Եղիսիպոս ասէ. Ապա ուրեմն առանց ամենայն ցանկութեանց և ապականութեանց մարդացեալ Աստուածն Բանն. և ոչ ապականութիւն յիւրաքանչիւր բուսոյ, և ոչ մի ինչ ի շարժմանց հոգոյ և մարմնոյ, որ է 450 է բոյս իւրաքանչիւր ապականութեանց. այլ որպէս էրն յառաջ քան զստուենգանելն մարդն ա[ռա]ջին, զայն եցոյց Բանն ի մարմնին իւր ի միանալն անապական. բնութիւնն և ոչ մեղք, մարմին և հոգի և ոչ ապականութիւն:

Նորին. Ապա ուրեմն վարքն Քրիստոսի ի ծննդե- 455 նէն Քրիստոսի մինչև ցլսաչն միաւորութիւն Ճշմարիտ առանց մեղաց և ապականութեան եղեալ ըստ բնութեան նախաստեղծին Ադամայ անապական:

Նորին. Արդ՝ մարմին Ճշմարիտ և ցանկութիւն ոչ ի նմա և ոչ հաշումն, և ոչ բնական հիւանդութիւն, և 460 ոչ մի ինչ պատճառս ապականութեան և դատապարտութեան Ադամայ, այլ ազատ և անմահ և անապական, որպէս մարմին Աստուծոյ: Եւ ոչ ի կուսէն մարմին

136 2. հայթոց 137 2. ի մարմնալն 138 2. ի ցանկութեան 140 2. ամէնայն 142 2. յապականութենէ 146 2. Եղիսիպոս 147 2. ամէնայն 150 2. իւրաքանչիւրաքանչիւր 151 2. աջին 154 2. ի ծննդեանէն քի 162 2. Եսո.

անապական և շունչ անփոփոխելի, զի անամուսնութեամբ մարմնացաւ, զմարմինս մեր արար մարմին իւր, և զշունս 465 մեր շունչ զիմի իւրոյ, բնակեցաւ յարգանդի իննամենայ, որ նկարէ զսաղմն յարգանդի, ծնաւ որպէս մարդ և ոչ ելոյժ զկուսութիւն ծնաւորին, այլ եկաց մնաց միշտ անապական կոյսն:

| Պէտրոս Սի-նեայ Եղիսիպոս ասէ. Ծնանիւր էմանուէլն 470 մարդացեալ յիմանալի բովս զմարդկութիւնն յաստուածութեանն հրացուցեալ. քանզի Աստուած է և ամենայն ինչ հետեւի սմա. թէպէտ ամպ և մէգ շուրջ զնովաւ, այլ ինքն լոյս է. թէպէտ և ի բաժակ մահու խոնարհի, այլ ինքն անմահ է և անապական:

Նորին. Ի սուրբ և յանարատ կուսէն միացոյց իւր մարմինն և արար երկնաւոր հաց, վասն իւր ի յերկնուստ իջիցն, և կոչեաց կերակուր և ըմպելի և կեցուցիչ ճաշակաւորաց զնա:

Իս-նի Նարթայն ասէ. Քանզի նախաժամանէր Հոգին 480 ի կոյսն քան զյղացումն մարմնոյն. ըստ որում Հոգի սուրբ եկեացէ ի քեզ, որոյ յայտ է ոչ ի նախադրացեալ սաղմի, կամ թէ ի մարմնի, կամ ի կերպացելում սուրբ Հոգին եկեալ միացի կամ բնակեցէ ըստ նոցա, այլ ի նախահոգելից արգանդին և նախասրբեցելում, ըստ 485 նորա միայն գիտութեան: Նա ինքն ասէր. Յրեանաւ հասն սուրբ մարմինն ծնցի, և ի նմին մնացեալ ի նոյն շաղեալ կատարեցի: Ե՞ջ յարգանդ կուսին առեալ ի նմա նէ զճառայի զկերպ. ոչ յանապականէ և ապականացու, այլ յապականացուէս անապականացուեալ, և յախտա- 490 կրելոյս անախտ: Զի թէ ոչ անախտ էր սա՛ և ոչ սպանանել զախտան ոչ կրելով ոչ կարէր. և եթէ ոչ անա-

169 հ2 186^u 169 2. Եղիսիպոս 172 2. մեդ 173 2. խորարհ 175 2. միացոց 177 2. բնակելի 179 2. նախաժամանէր 184 2. ի նախահոգելից 187 2. էջ 189 2. անապականացուեալ—արդեոք անապականացուեալ? 191 2. նախ ոչ կրելով, յետոյ ուր կարմրադեղով ընցած 191 2. էթէ

պախան՝ զապականութիւնն ոչ կարէր լուծանել. և եթէ ոչ անմահ՝ նորա մեռանելովն և խափանիւր ոչ մահ. զի յանախտին ապաքէն անոք մեռանին, և յանապականին

195 ապականութիւն լուծանի, և յանմահին՝ մահ: Եւ Յոհան Կարնոյ քաղաքացի ասէ. Գարձեալ ի մերում մահուանն ապականութեանն [ն ստ]եղծումն գործառնի. իսկ Աստուածն Բանն մեր ասացելովն մահացեալ, անապական և անմահ մնացեալ նովին մարմնովն. քանզի զմե-

200 ռանելն ստուգապէս, հիւսանիլն կտաւով և ի դամբանի ներծածկիլ և ի զինահարիլն բղխումն արեանն պիտառոցէ զկենդանին մնալ: Ապա եթէ զմեզս երարձ, որ է մայր ապականութեան, զիմարդ ասեն թէ, մարմինն նորա ապականացու էր: Մի զձմարտութիւնն ստուեր համա-

205 բեցիս. ոչ յաղթահարի ի կրից անապական և աստուածախառն մարմինն. քանզի որ զքեզն ապականէին՝ նոքաւք վարեցաւ ծննդեամբ [յառաջ] եկեալ, զի զապականադործութեան քակտեցէ զհիմունս. աճեաց հասակաւ, զի զաճմանն կատարելադործեցէ, զյապակա-

210 նութենէն աճելականս եղեալ. թլխատի մարմնով, զի մերկացուցէ ի մէնջ զծածկոյթ ապականութեանն: Անախտակրելի և անապական մաքրութեամբ մեռանի ապակա-

192 Ձ. էթէ 194 Ձ. ապաքեն 196 Ձ. քաղաքեցի 197 Ձ. կարմրադեղով ջնջուած եւ փակագծուած երեք ստուեր, որով ստացում է— ապականութեան եղծումն: Հմեջ. Այս Յոհան Կարնեցոյ, առանց հեղինակի անուան յիշատակութեան, ամբողջ մի հասում կայ Թեոդորոս Գորնուարի մէջ. «Գարձեալ ի մերում մահուանն ապականութիւն և եղծումն գործառնի. իսկ Աստուածն Բան մերառեցելովն մահացեալ, անապական և անմահ մնաց նովին մարմնովն: Քանզի զմեռանելն ստուգապէս՝ հիւսանիլն կտաւով և ի տապանի ներծածկիլն վկայեն ճշմարտութեանն (սպարի Չեռագիր՝ ճշմարտութիւնն)». և ի զինահարիլն բխումն արեանն պիտառոցէ զկենդանին մնալ»: Ընդդէմ Մայրագումացոյն, էջ 153, Վեհե. 1833. 200 Ձ. ստուգապէս 203 Ձ. էթէ 2. էբարձ 204 Ձ. համարեցիս 207 փակագծուած կարմրադեղով ջնջած 208 Ձ. քակտեցէ 209 Ձ. զաճմանն կատարելադործեցէ զյապականութենէն 210 Ձ. մերկա-

նութիւն խոտոյս ի միաւորութեան հրոյն, և ծաղիկն անապական ծաղիկ յարմատոյն | ի հուր անապականա-

215 բար: Եւ նովին հրով ջրարբի և զարգանայ, զի միաւորութիւն ի վեր քան զմիտս եղեալ. և միարան ծոց կուսին, և կոյնն աստուածածին, և անապական ծնեցեալն: Քանզի զինչ անխախտեան պահել ծնաւդին զկուսութիւնն, եթէ ոչ զանապականութիւնն ցուցանէ և զաստուածու-

220 թիւն ծնիցելոյն: Արդ անապականաւն նոյնպէս կալցի, որպէս զբեցեալն. Ես ստեղծանեմ ոչ ի կորուստ ապականութեան, այլ անապականաւ գործեցեալք անապականացեալքն. և նմին ժառանգակիցք ի նոյն պատկեր նորոզին փառաց ի փառս: Այսպէս ապականացուարունն

225 և անկատար անապականութեանն և կատարելութեան տուաւ ի կուսածին միաւորութենէն, քանզի զմահաւնացութեանն և զապականութեանն և զչարչարականութեանն շարժմունս անձառ միաւորութեամբն Բանն, որպէս նախն ասացի լուծեալ զադարեցոյց:

Ձ 7539-60

230 Արդ եթէ ըստ Վաղինտինոսին, և Ատերայն, և Նստորին, և Սամոստացոյն, և Թէոդորոսին, և Արտեմայն, և Մարկեղեայն, և Դէոդորիտեայն, և Փոսինոսի, և Ղևոնի Հռովմայացոյ, և զատապարտեալ ժողովոյն Քաղկեդոնի ի հերձուածողական սահմանին հաստատեալ

235 մոլութեանն՝ լոկոյ մարդոյ ասել զմարմինն զՏէրունոյն ապականացու և անփառաւոր, և կամ ըստ Ալեքիոսի ամբարշտութեանն, որ ի գերեզմանէն ասաց միանալ և փառաւորիլ, ապա ուրեմն նախ մարդ իբրև զմարդ լոկ, և ապա աստուածացի յետոյ. ըստ այսմիկ և մահ մե-

240 ծարոյ քան զկեանս, և անշունչ գերեզման քան զկեն-

ցուցէ 214 էջ 186^բ 216 Ձ. զմիտս 219 Ձ. էթէ 223 Ձ. նմին դժուարութեամբ է կարդացուում 226 Ձ. զմահականութեանն 228 Ձ. միաւորութեամբ. ն բանն. 230 Ձ. էթէ 2. ա. տերայն 231 Ձ. սամոստացոն եւ թէոդորտին նոյն գրով տղամիջում աւելացրած ոչ 232 Ձ. մարկեղեան եւ դէոդորիտեան 235 հաւանականաբար—մո-

դանի տաճարն, և գերեզման անապականաճին և աս-
 տուածածին, և կոյս մարդածին և ապականաճին: Արդ
 զիւրդ մարդիկ անապականութեան ակն կայցին, զապա-
 կանութիւն ճաշակելով դեղ ըստ նոցա: Եւ զորոյ զերկ-
 245 նաւոր Ադամայ զգեհումք զպատկեր, զանապականութիւն
 և զիսուս ըստ Պաւղոսի, և զինչ այս ամենայն, եթէ ոչ
 լքանելի և ընդունայն մոլորութիւն: Արդ եթէ ոք ա-
 պականացու գոլ զմարմինն Քրիստոսի համարեսցի մինչև
 ցյաբութիւնն անկատար ըստ երկարնակացն ամբարշտու-
 250 թեան, ապա ուրեմն և մեղաց ընդունակ ասէ զնոյնն,
 քանզի ապականութիւն ի մեղաց բնաւորեցաւ յազգս
 մարդկան:

Այլ քանզի զանապականն զգեցաւ մարմին, զոր
 նախ քան զյանցանսն ունէր մարդն առաջին, վասն այ-
 255 նորի՛ նովին եղև մարդ կատարեալ, զոր և Պետրոս յայտ-
 նապ, ս վարդապետէ եթէ Աչ մարմին Քրիստոսի ետես
 զապականութիւն, սակս որոյ և անապականութեան ստո-
 բանկեալ եղև. և անապական ասեմք անդատին յար-
 գանդէ | սրբոյ և աստուածածին կուսին Մարիամու և
 260 ոչ ասեմք յաղագս թլիատութեանն և կերակրոյն և
 ըմպելոյն և չարչարանացն ապականացու գոլ զմարմինն
 Քրիստոսի: Եւ դարձեալ թէ ապականացու ասէք զյա-
 ղագս թլիատութեանն և չարչարանացն և կերակրոյն և

լորութեանն 245 Ձ. սգենումք 246 Ձ. էթէ 247 Ձ. էթէ 248 Ձ.
 քէ համարեցի 253 Ձ. սգեցաւ 255 Ձ. նորին 256 Ձ. էթէ 2. քէ
 257 Ձ. սասկ 259 եզ 187^ա: Այս իշից սխսծ միևեւ 192^բ էջ, ընդ
 ամենը վեց քերթ, 2-ը կրկնագիր է. Թուրք ծածկուած է դեղին, փայլուն
 եւ մածուցիկ նիւրով եւ այդ մածուցիկ շերտ վրայ գրուած: Տակի գրու-
 քիւնը ժամանակագրական ցանկեր են, ամենայն հաւանականորեւմբ միևե-
 նոյն գրից: Այս առաջին եւ միակ սնգամն է պատահում ինձ հայ 2-րում
 քուրդ-կրկնագիր: 261 Ձ. ընպելոյն 263 Ձ. թլիատութիւնն

ըմպելոյն, ապա զայս խոստովանիմք. նախ Մովսէս աւրի-
 265 նադրեաց զայս հրամանաւ Աստուծոյ. խոյ անարատ
 ասաց զՔրիստոս և հաւ զինեալ վասն փրկութեան հե-
 թանոսաց, սափորն մանանայիւ. և կարմիր մանեալ. Աս-
 տուած մարդացեալ. և փայտ նոճի: Այսքանք աւրինակ
 են Աստուծոյ Բանին մարմնաւորութեան անապականու-
 270 թեամբ փրկել զհեթանոսս: Ասէ՛ Թլիատելն Սեփորաւ
 զմահ արդել, որչափ ևս առաւել թլիատելն Քրիստոսի,
 որ ասէ՛ն Մարմին իմ անապական կերակուր է, և արիւն
 իմ անապական ըմպելի է: Արդ եթէ ապականութիւն է,
 զիւրդ է քաւութիւն մեղաց, զոր Պաւղոս [ասէ], եթէ
 275 Որ մեռեալն էիք մեղաւք և ապականութեամբ՝ այժմ
 կենդանացայք թլիատութեամբն Քրիստոսի, զի թլիա-
 տելն զկարգս աւրինին է ընուլ. իսկ խոցումն կողին և հո-
 սումն արեան և ջրոյն այսպէս ունի. նախ՝ ի կողէն զյան-
 ցումն ապաւառել, երկրորդ՝ արեամբն զնել զբոլոր զտի-
 280 եղերս, երրորդ՝ ջրովն վերստին ծնանել յորդեգրութիւն.
 իսկ պարատումն կամ բղխեալն՝ բաղմապատիկք են առ
 ի յԱստուծոյ որք հաւաստով պաշտին ի միջի մերում և
 ոչ քննութեամբ, զի բազում անդամ ի ժամ սոսկալի
 պատարագին փձրանքն, և ի բաժակէն նոյնպէս արաքս
 285 անկանելն ապականութիւն ասիցես, քաւ մի լիցի. այլ
 աստուածայինն] կոտորի և ոչ բաժանի, բաշխի և ոչ
 հասանի, ուտի և ոչ ապականի անզգուշալի և ոչ ա-
 նարդի. զի ապակ[ան]եալ անցեալն կոչի, ապականի ներ-
 կայն, ապականելի ապանին. ապականութիւն ի վերայ
 290 ամենեցուն հասարակաց: Գարձեալ՝ ապականեալ ոմն նիւթ.
 նելի՛ բնութեամբ ունելով յինքեան զյառաջիկային եղ-

264 Ձ. ընպելոյն Ձ. խոստովանեմք Ձ. մուսէս 267 Ձ. մանայնայիւ
 270 ել Դ. 25. 279 Ձ. ընբելի Ձ. էթէ 274 Ձ. էթէ 277 Ձ. խոսումն
 280 Ձ. յորդեգրութիւն 281 Հմեթ, պարատել—թլիատել ըստ Հին
 Բռ-ի. 287 Ձ. անզգուշալի 288 Ձ. ապակեալ անկեալն կոչի 289—
 290 Ձ. ի վերա ամէնեցուն

ծումն, իսկ ապականութիւն՝ նոյն ինքն լուծումն մարմ-
 նոյն յեղելութենէ յոչ լինելութիւն. զի այսպիսիքս ոչ
 295 բարդին ի վերայ անաւրէնութեան Փրկչին: Արդ ուր Տէր
 է, անդ մեղք ոչ են. և ուր մեղք ոչ՝ անդ ապականու-
 թիւն ոչ մարթի ասել. այլ առ այս արդեաւք ասէ երա-
 նելին Յոհան, զի Նա և յանմարմնութեանն իբրև մարդ
 կերակրեցաւ առ Աբրահամաւ: Եւ յետ յարութեանն
 500 թէպէտ եկեր, այլ ոչ ըստ կերակրոյն ապականացու է:
 Արդ եթէ ըստ կերակրոյն ապականացու է՝ ապա և նախ
 քան զմարմնանալն ապականացու է, և յետ յարութեանն.
 որ քաւ և մի լիցի. և եթէ ըստ [աճմանն] ապականա-
 ցու՝ ապա և ի միւս անգամ գալստեանն: | Արդ ի լինելն
 505 մարմին՝ եկաց մնաց Բանն Աստուած ի [յերկինս] առ աստուա-
 ծութեանն իւրոյ և առեալ զմարմին և զգեցեալ. և ի
 զգենուլն իսկ ցուցեալ անապական: Եւ ոչ ասեմք երկուս
 զոմն անապական և զոմն ապականացու, զի արատ ապա-
 կանութեան ոչ գտանէր ի սուրբ մարմինն:

510 Նորին. Ծնեալն ի Հաւրէ՝ անձառ յիւր անձնն և
 յեութիւնն, ծնաւ այսաւր ի կուսէն անձառ և անապա-
 կան և անքնին. ոչ էն Աստուած կարեաց համբեր,
 քանզի աստուածապէս ծնաւ զԱստուածն, և ոչ կոյնն
 զապականութիւն կրեաց, քանզի հոգեպէս ծնաւ զհո-
 515 գեղէնն. ծնաւ կոյս՝ ոչ որպէս ինքն կամէր, այլ զոր
 աւրինակ ծնունդն կամեցաւ. ոչ ի բնութենէ մարմնոյ
 վարէր և ոչ ընդ հարկաւ բնութեանն մտանէր: Իսկ արդ

294 Ձ. յեղելութենէ յոչ լինելութին 295 Ձ. ի վե-
 րայ անաւրէնութեան 300 Ձ. թեպէտ 301 Ձ. էթէ 2. ա-
 պականացու 303 Ձ. էթէ ըստ . . . մանն 304 եղ 187^բ 305 Ձ-
 հաւանականաբար ի յերկինս (այս բառը գաղափարագրով) առ աճու-
 թեանն 306 Ձ. սգեցեալ 307 Ձ. ի սգենուլն 312 Ձ. էն ած 314 Ձ.
 հոգեպէս ծնաւ զհոգեղէնն 315 Ձ. կամէր 316 Ձ. ի բնութենէ

գոլով ի մերն, զոր երանելին Երիանոս ասէ. Քանզի արիւն
 ոչ եղիցի, բայց եթէ յերակաց և ի մարմնոյ, և յայլ ևս
 320 ի մարդոյն գոյացութենէ, զոր ճշմարտապէս եղեալ Բանն
 Աստուծոյ, և արեամբն իւրով փրկեաց զմեզ: Արդ այս-
 պէս ճշմարտապէս յառաջանայ Բանն Աստուծոյ, զի ճըշ-
 մարիտ է, զի [ի]ձեռն հասարակութեան մէք կցորդութիւն
 անապականութեան առցուք: Եւ դարձեալ՝ եթէ ոչ էր
 325 միաւորեալ մարդն ընդ Աստուծոյ, ոչ էր կարացեալ
 կցորդութիւն ընդ անապականութեանն ունել:

Եւ երանելին Եփրեմ՝ ասէ ի ձառնն որ ի սուրբ Աստու-
 ծաթինն յաղաքս անապականութեանն. Եկն անապականն յա-
 նապական տեղի, զի ուր անապականութիւն՝ անդ դա-
 330 դարեալ հանգեաւ աստուածային զաւրութիւն. ոչ մարմ-
 նովն յեղափոխեալ ի ստուեր, այլ ի ձեռն այցելութեան
 նմա զիւրոյ գալստեանն զգայութիւն շնորհեալ:

Նորին. Կոյս սպասուորեաց բնութեամբ աստուա-
 ծութեանն, վասն այնորիկ և բնութիւն անապական ետ
 335 նմա. անդ զԱղամ կարգեաց ընդ ապականութեանն կե-
 նակից լինել. իսկ ի Սարիամու զանապականութիւն աւ-
 ըինադրեաց: ԶԱղամ Աստուած հարկանելով երկրի ա-
 լանդեաց, և յաղազս յանցանացն մահկանացու առնելով
 ապականութեան հնազանդեցոյց. ի դարարել յմեղաց և
 340 դործ ապականութեանն և մահուն դարարեաց:

Նորին. Եկն հայսն երկնային և ապականեաց զհայսն
 մեղաց, և նովաւ [թրին հացք] պատարազին. իմացիր
 զոր ասեմս և հաւատա՛ պատմութեանս. անխմոր է
 Քրիստոս՝ ոչ գոլով յապականութենէ և ի ցանկութենէ
 345 յաւընթերակայ յաւիտենէս. ի հայսի է յանապականու-
 թեան, զի նովաւ ծաղեաց յարութիւն. բայց զի՛նչ ա-
 սեմ՝ զնա ի հայսի քանզի ինքն է հայս յարութեան,

318 Ձ. Երանոս ուղղուած նոյն գրով Երիանոս 324 Ձ. ոչ էր 325 Ձ. ոչ էր -
 կարացեալ 332 Ձ. սգայութիւն 335 Ձ. նմայ 339 Ձ. հնազանդեցոց
 342 փակագծուածը դժուարընթեանի՝ 343 Ձ. հաւատաց 344 Ձ. յապա-

զի ի ձեռն բնակեցելոյ աստուածութեանն զկեանս [յաւելտենականս] ի մարմնի միացուցեալ խառնեաց:

530 | Եւ Երանելին Աւանան որ աւ յերգ Երգոյն Խառնեցն
առէ. Եւ արքայ Սողոմոն [գ]աճաւորակ արար, [իրբև] զաճաւորակն է մարմինն, զոր զգեցաւ Բանն, առ ի վայտիցն Լիբանանու զանփուտ և զանապական որ ի կուսէ. սիւնս նմա արծաթիս. զնոյն ինքն զմարմինն անապական
535 քան զայլ մարմինս յոսկոյ. քանզի նոյն ինքն մարմինն բարձեալ լինէր առ ի Բանէն Հաւր. վասն այսորիկ և անապական խոստովանելի է, զի ամենայն ապականութեանս և մեղաց բացաբարձիցէ:

Նորին. Բանն՝ որ ի մարմինն ի վեր քան զբնութիւնն
560 մաճկանացու մարմնոյն, արար զմարմինն իւր անմահ և անապականացու. լուեցոյց և ջնջեաց ի մարմնոյն զմահ զբնական և զապականութիւն. վասն զի զգեցեալ էր և միաց[ուց]եալ էր զմարմինն Բանն Աստուած, որ ի վեր էր քան զբնութիւն մարդկան, վասն որոյ եղև մարմին անապական որ ապականացուն էր և յաղթաճարեցաւ մահ
565 ի բնութեան ի մարմնի մաճկանացուի, վասն զի Բանիւ Աստուծոյ կեանք թագաւորեցին ի նմա:

Նորին. Ոչինչ կարէ ապականել զհոգի և զմարմին,
բայց մեղք. վասն զի մարմնանայն Քրիստոսի յանամուս-
570 նութեան և առանց մեղաց էր. ոչ գտաւ ի նմա ապակա- նութիւն, զի ոչ կարէ մահ բնակել ընդ կեանս և ոչ ապականութիւն ընդ անապականութեան:

Նորին. Իբրև կատարեաց Տէրն զմեծ խորհուրդն և ճաշակեաց ընդ աշակերտսն, առեալ հաց յանապական

կանութիւնէ և և ցանկութիւնէ 349 փակագծուածը մաշուած, որ լրացնում ենք Հայկ. Բռ.-ից, քն «Հայս» 350 հը 188^ա 351 2. արքա 2. Իբրև ոչ ապահով 352 2. սղեցաւ 362 2. Եւ զապ Եւ զապականութիւն վասն զի սղեցեալ էր 363 2. միացեալ էր 2. և վեր էր 365 2. Եր 369 2. յանամուսնութիւնէ

733 ի ձեռնն իւր և յամբիծ, հայեցաւ յերկինս և գոհա-
ցաւ, ետ աշակերտացն իւրոց և ասէ. Առէք, կերայք
ի դմանէ ամենեքեան, այս է մարմին իմ անապական. սոյն-
պէս և զբաժակն առ յանապական և յամբիծ ի ձեռնն
իւր, աւրհնեաց, ետ աշակերտացն իւրոց և ասէ. Այս է
580 արիւն իմ նորոյ ուխտի, որ վասն ձեր և բազմաց հե- ղու ի [[թողու]]թիւն մեղաց, արբէք ի սմանէ ամենեքեան:
Նորին. Եթէ վասն մեր էջ Բանն Աստուած և անա-
պականելով զգեցաւ մարմին ապականացու, զոր և Պաւ-
ղոս ասէ՝ Պարտ է ապականութեանս այսմիկ զգենուլ զա-
585 նապականութիւն և մաճկանացուիս [այսմիկ զգենուլ զանմահութիւն]:

Եւ Երանելին Յերթիւնու Եպիսկոպոս ուսոյց արքոյն Դիո-
նիսիոսի որ աւ ի յաստուածութեանցն ասէ. Որ ամենեցուն
պատճառն և վերալիակատար աստուածութիւնն Յի-
590 սուսի, որ զմասնաւոր բոլորին միացուցեալ հոմաճայն, և ոչ մասն և ոչ բոլոր ելով, և մասն և բոլորապէս ամե- նայն. և մասն և զբոլորն ընքեան ի միասին առեալ, և առաւելապէս ունելով և նախարար ունելով, և բոլո-
րիցս գոյացելոցս անապականապէս եղեալ, և վերագոյ
595 ամենայն գոյութեանց ամբարձեալ. անձառելի, զերամիտ, զերակեաց, զերագոյական, զերարնապէս ունելով զգերա- բնութիւնն, զերագոյարար զգերագոյութիւնն, վասն զի մինչ ըստ բնութեան է. սակս մարդասիրութեան եկն | և ճշմարտապէս գոյացաւ և յարարածն անուանեցաւ. քաւ-
400 եալ եղիցի ապա ի մէջ առաւելեալն մտաց և բանիւ աւրհնելով. և անշփոթապէս մեզ հաղորդեցաւ, ոչինչ պակասեալ ի լիութեանն որ առ մեզն խոնարհեցաւ. այլ զի և ըստ մեզ ամենեցուն նոր և նորագոյն ի մերում

377 2. ամէնեքեան 380—1 2. հեղուիթիւն 381 2. արբէք ի սմանէ ամէնեքեան 382 2. էթէ 2. Ել 383 2. սղեցաւ 384 2. սղենուլ 385 2. մաճկանուցելս: Լրացնում ենք Առ. Կորնթ. ԺԵ, 53 համարից: 387 2. Եպիսկոս ուսուց 388 2. ամէնեցուն 391 2. բորելով աւելացրած վերելից ու—բոլորելով 2. ամէնայն 394 2. ապականապէս աւելացրած վերելից ան—անապականապէս 395 2. ամէնայն 398 հը 188^բ 400 2. և մէնջ 401 2. անշփոթապէս 402 2. և լիութիւնէն 403 2. ամէնեցուն

բնութեանս, գերաբնութեամբ դոյր որ ըստ բնութեանն
405 անապական գերաբունն, զբոլորսն մեր ի վեր քան զմեզ
առնելով առ ի մէնջ:

Եւ Երանելին Դիոնիսիոս Գրէ առ Գայիոս սարկաւազ-
Բայց մեք զՅիսուս ոչ մարդոյ նման ձեւացուցանեմք, վասն
զի ոչ մարդ միայն և ոչ գերագոյակ կամ մարդ լոկի այլ
410 ճշմարտապէս ի վեր քան զմարդիկ, ի վեր քան զգոյու-
թիւն գոյացաւ, և ի վեր քան զմարդն ներգործէր զմտր-
դոյն. և զեկուցանէ կոյսն անապականաբար ծնանելով
ոչ կարաւտութիւն լուսոյ, ոչ այլայլութիւն կամ ապա-
կանութիւն, վասն զի ի վեր քան զամենայն գիտութիւն
415 է ամենակատարն առաւելութեամբ քան զամենայնս:

Եւ Տէ՛ն Դիոնիսիոս Գրէ առ Քրիստոս Եպիսկոպոսա-
պետ Հոռոմայ. Յղացաւ Աստուած Բանն ի սուրբ կուսէն
և ծնաւ ի նմանէ մարդ կատարեալ. յղացաւ և ոչ զի-
տացաւ, ծնաւ և ոչ չարչարեցաւ, և որպէս Աստուած
420 և Տէր բնութեամբ պահեաց անապական զարգանդ կու-
սին որպէս և էրն իսկ, և վկայէ Եգեկիէլ մարգարէն, թէ
Դուռն այն եզիցի փակեալ, և ոք մի՛ մտցէ և ելցէ ընդ
նա, բայց միայն Տէր մեր, նա մտցէ և ելցէ:

Եւ Տէր Յոսէֆ սաէս անապականութեան է կոստանտին
425 յոռոմէնէն սաէ. Ամենանուշակ անանջատելի բաղդատու-
թեամբ և մշտնջենական ունաղի հանդիտութիւն որա-
կութեան հայրունակ քճաւորութեան, ենթակացութեամբ
յիշատակի և շարմանեալ անաբիւնաբար ներգործու-
թեամբ, մարմին անապական յամենանուշակ մշտակուսէ

407 2. Երանելին Դիոնիսիոս 416 2. Գեոնիոս 416—7 2. Եպիսկո-
պոսապետ հռոմա 421 2. որպէս 421—3 Հմմտ. Եգեկ. ԽԴ, 1—2:
424 2. անապականութեան 425 2. յղութենէն 2. ամենանուշակ
426 2. մշտնջենական 426 — 7 Հմմտ. «Ունողի հանգիստիւն
որակութեան հայրունակ գճաւորութեան», Պարապմանց, ՀԲ. «հայ-
րունակ»: Համեմատե՛լ նսեւ Զարբ. Հայի. րարգ. էջ 517, «Յիսուայ Եպիս-
կոպոսի. Ամենանուշակ անանջատելի բաղդատութեամբ և այլն»: 427 2.
ենթակացութեամբ 429 2. յամենանուշակ

430 և ի վեր քան զհամայնս գոյացեալ, ծոցածին Հաւր նա-
խայաւիտեանս որդի իրիկածին մանուկ, կուսամաւր որդի
Աստուած գոլով, վասն զի և աստուածածին կոյս:

Եւ Երանելին Աղեւսահայր սաէ. Կոյս մայր և Յուսէփ
հայր եղև մարմին գոլով Բանն, ոչ ըստ հնոյ ծննդեանն
435 ծնունդն, որով անապականութիւն քաղաքավարիւր, և
ծնաւ ոչ յաղտեղիս, այլ առ յԱստուծոյ գործարանս:

Նորին. Ոչ կարէ մահ բնակել ընդ կեանս և ոչ ապա-
կանութիւն ընդ անապականութեան:

Եւ Ապոստոլոս Եպիսկոպոս և մարտիրոս սաէ վասն
440 մարմնամալցի Բրիտանի. Ի նմա էր մարմին հոգեւոր և ի նմա
էր աստուածութիւնն անփոփոխելի, և այն որ չարչարե-
ցաւն՝ ոչ ապականեցաւ. անապականելի ասեմք Աստուած
Տէր, որ նստի ընդ աջմէ Հաւր:

Նորին. Ճշմարտութիւն ծանուցաւ, շնորհն եկն, Աս-
445 տուած ելով որդի, Աստուծոյն Բանն մարմին եղև վասն
մեր, միշտ անապական, առանց ամենայն ապականու-
թեան:

Եւ Գրեգոր Նիսիաց | յերգոս Երգոյ Ընտրմանութենէն որ
սաէ. Եղբաւորդեակն իմ սպիտակ և կարմիր ընտրեալ
450 ի բիւրուց: Ուրախ լեր, ասէ, բերիլեալդ, առ նա հրեշ-
տակն. բացահանէ ձայնիւ զտրամութիւնն, որ ի սկզբա-
նէն արտափծակեալ ծննդեանն, առ ի բոլոր բիւրուց
միայն այնպիսի եղեալն: Եւ սպիտակ և կարմիրն վասն
մարմնոյ և արեանն ազնուապէս անուանեալ, և բացընտ-
455 րեալ ի բիւրուց վասն անապական և անախտ ծննդեանն:

Նորին. Ըստ նմին ներգործէ զաստուածութեանն
զբարիսն ուղղելով, զի [ի] ձեռն մարմնոյն անապականու-
թեան՝ մահուն ստորալուծումն, իսկ ի ձեռն անձին՝ զոր

429—432 Հմմտ. «Յամենանուշակ մեսակուսէ, երիկածին մանուկ,
կուսամոր որդի՝ սասուած գոլով». Պիսառ. ՀԲ. «մեսակոյս»: 433 2.
Երանելին 439 2. ապա փնտոս Եպիսկոպոս 448 էջ 189^ա 2.
Թարգմանութենէն 449 2 ընդրեալ 450 2. առ նայ հրշտակն 451
2. ի սկսբանէն

առ ինքեանն պատճառ զմակաձգեալ որ առ ի դրախտն
460 զմարդկան զվերստին զդարձն:

Եւ Վերել է Բանին, որ յաղագս կայձին ասէ. Զի
զոր աւրինակ հուր մերձեցեալ ի փայտ և ներսամտեալ
ի նմա, բռնահարեալ ահա զնա, և ոչ արտակացուցէ
զնա գոյն փայտ, իսկ փոխանակացուցեալ առաւել ի հրոյն
465 երեսս իսկ և կարուծիւն. այսպէս իմացիս և ի վե-
րայ Քրիստոսի իբր բնութիւն մարդկային ի ձեռն կու-
սական արգանդի ծնիցեալն զկուսութիւն մաւրն պահեաց
անապական, քանզի միաւորեալ անձառաքար մարդկու-
թեան Աստուած՝ պահեաց զնա. այսպէս գոյ ասացաք
470 քանզի մնաց ինքն որպէս էրն:

Եւ Սէբէրեանն Եպիսկոպոս ասէ. Ոչ աւրինաւք բնու-
թեանն ճանապարհորդեցաւ, այլ ի վեր քան զաւրէնս
ընթացաւ. ծնանի կոյս անփորձ աղջիկ, ծնանի կոյս ան-
տրամապականելի զանապականն, ծնանի կոյս անտրամա-
475 պականելի զանարատն, յաղագս որոյ Պաւղոս ասէ. Ու-
նիմք քահանայապետ այսպիսի՝ սուրբ, ամբիժ, անարատ,
որոշեալ ի մեղաւորաց:

Եւ Յոհան Երոստակեոս Եպիսկոպոս է Հասարոյ հասին
ասէ. Խոստովանիմք իսկ եթէ զբնութիւն մարդոյն ճար-
480 տարապետեաց, զբաղկացեալն յանձնէ անապականէ, և
ի մարմնոյ և երկրայնոյ անմեղ շինեաց և անապական,
որպէս ի սկզբանն նախ քան զաստուածային պատուիրա-
նաւն զանցանելն, զոր յառաջին ստ[եղծ]ուածին ան-

460 2. զվերջստին 463 2. արտակացուցէ 461 —
465 Հմմտ. «Յւ գոր օրինակ հուր մերձեցեալ յերկար՝ ոչ ի բաց
բառնայ զբնութիւն երկարոյն, այլ ներսամտեալ խառնի հրոյն որա-
կութիւն առ բոլոր որակութիւն երկարոյն». Խոստովիկ, էջ 72, Վա-
ղարց. 1899: «Կարուծիւն—որակութիւն»? 465 2. Ե վերա 471
2. Մեքերեանոս Եպիսկոպոս 473—4 2. անտրամապական ան-
տրամապականելի 474 2. զանապանն վերեւից աւելացրած և—զա-
նապականն 2. կոյսն տրամապականելի—կոյս [ա]նտրամապակա-
նելի 475—7
478 2.
Եմի Եպիսկոպոս 479 2. Եթէ 482 2. Եսկսբանն 483. 2. յառաջինս

մեղն ունէր Ադամ և անապական:

485 Զնոյն և Յոհան Խոսարոսէր ասէր. Մեք ոչ պարտիմք
ապականութեան մասունս զաւրել ի Քրիստոս, զի ոչ
աւձապատիր մերկացելոյն ի փառաց անբեապատն Ադա-
մայ զարձելոյն ի հող համեմատի երկրորդ Ադամ այլ
աստուածաստեղծին Ադամայ համեմատի ճշմարիտ մարդն
490 կուսածին: Արդ՝ և թէպէտ յապականութենէ մարդկան
զգեցաւ մարմին՝ ինքն միշտ անապական ասի, ապակա-
նացու ոչ երբեք, ըստ նախ դրեցելոյն, թէ Մարմինն նորա
ոչ ետես զապականութիւն, զի զմեզ անապականս գոր-
ծեացէ զծնեալս վերստին յապականութեան սերմանէն՝
495 կենդանի և մշտնջենական Բանն Աստուծոյ. և անապա-
կանն ոչ ապականացու ասի վասն յապականութենէ զգեն-
լոյ զմարմինն, զի ապականութեան պատճառ յանցումն
է, զի յանցանք ծնան զապականութիւն: Արդ զյան-
ցանացն բերս վասն խառնելոյն ընդ անապականութեանն
500 միշտ անապական գործեաց:

Եւ Երանելին Պրոֆէս ասէ ի Կասանականն. Եթէ ոչ էր
կոյս մնացեալ Մարիամայ մաւր Տեառն՝ սոսկ մարդ էր
ծնեալն, և ոչինչ հրաշափառագոյն ծնունդն, ապա եթէ
զինի ծնանելոյն եկաց մնաց կոյս՝ նա անապականաբար
505 ծնաւ:

Նորին. Քանզի Էմմանուել զբնութեանն զգրուես և-
բաց որպէս զմարդ և զկուսութեանն վակս ոչ խղեաց
որպէս զԱստուած, այլ այնպէս յարգանդէն ել արտաքս,
որպէս ընդ լսելիսն ի ներքս եմուտ. այնպէս ծնաւ որ-
510 պէս յղացաւն, անախտաբար եմուտ և առանց ապակա-
նութեան ել:

տուածին 484 2. անապան 487 2. աւձապատիր 2. ադամա
489 2. ածաստեղծին 490 2. յապականութենէ 492 2. նախ
տրամարդ 493 2. գործեցէ 494 2. վերջստին 495 2. մըշ-
տընջենական 496 2. յապականութենէ սգենլոյ 498 էջ 189^p
499 2. խառնելոյն կամ խառնելայն 501 2. Երանելին 2.

Նորին է թղթոյն որ առ առջին Սահակ. Չարմանամբ
 ընդ ոմանս որ ասեն, թէ ըստ մերոյ բնութեանս էր մարմն
 նանալն Գրիստոսի: Իսկ եթէ ըստ մերոյ բնութեանս էր՝
 315 յիրաւի ասեն ապականութիւն ի մարմնին Գրիստոսի,
 քանզի ապականութիւն յամուսնութենէ լինի: Ապա եթէ
 ի վեր է քան զմեր բնութիւնս՝ ի վեր է և քան զապա-
 կանութիւնս:

Նորին. Մեզ քան լիցի յայն բնութիւն Միածնին
 520 ապականութիւն խոստովանել: Մեզ քան լիցի վասն չար-
 չարանայն և մահու՝ զոր կրեաց իւրով կամաւք՝ ապա-
 կանացու ասել:

Եւ Դարչեալ Պետրոս է Ծննդեան ճառին առ. Որպէս
 ի սկզբանն Բանն արտաքս եկեալ ի ծոցոյ Հաւր անբաժա-
 325 նարար ասէր՝ Եղիցի յոյս, և մի ըստ միջէ զվեցերեակն
 յանկէր աւուրց սքանչելադործութիւն, զոր ի ձեռն տա-
 րաւրէնութեան ապականեալ կորոյս նախահայրն, վասն
 որոյ անտանելի բերելով որդոյն քան զմարդասիրութիւնն
 անապականաբար մարմնացաւ ի սրբոյ կուսէն:

530 Նորին. Հին աւրէնքն և նոր բանն առ ժամայն աւ-
 ըինական մշտնջենաւոր շնորհի անապական տէր:

Դարչեալ Փղեփանոս առ. Վասն զի սիրէր զպատ-
 կեր իւր՝ նմանեցաւ նմա, և վասն զի անապականելի է
 ոչ փոխեցաւ:

Է տաւնին ուղղուած ի տաւնականին 2. էթէ 514 2. էթէ 516 2.
 յամուսնութենէ առեպարած և 2. էթէ 524 2. Ի սկզբանն 525 2.
 Զվեցերեակն 529 2. անապարար 531 2. մշտնջենաւոր 523—
 531 Այս հասուածն է իմ «Պետրոս Սիւն. եպս.» էջ 42, Վաղարշ.
 1902. 533 2. անապականելի

535 Նորին. Մարմնացաւ ի սրբոյ կուսէն երկրորդ Աղամ,
 նոր մարդ, որ ի վեր է քան զապականութիւն, և էառ
 մարմին անապական, հոգի առանց մեղաց:

Նորին. Զի թէպէտ և ասին կիրք նորա, անուանքն
 նմանին ըստ այլոց կարեաց մարդկան, այլ խորհուրդ զոր-
 540 ծոյն ոչ նմանին մերումս, ոչ քաղցն, ոչ ծարաւն, ոչ
 աշխատութիւնն, զի Որդի Աստուծոյ՝ հզաւր և կարող՝
 միացեալ ի մարմնի ըստ անապականութեան, զոր նախ
 քան զգաւապաճիւնն ունէր մարդն, զնոյնն եցոյց Բանն
 յանձին իւրում:

545 Եւ Զնոն Ռաֆայէոս առ. Քանզի ճշմարիտ մարմնա-
 ւորութիւնն անապական և առանց մեղաց, որ յԱստուա-
 ծածնէն եղև, յաւելուած որդոյ ոչ արար: Զարչարե-
 ցաւ որպէս զմարդ և իւր չարչարանաւքն խափանեաց
 զմահ և զչարչարանս մեր: Մեռաւ և մահուամբն իւրով
 550 սպան զմահ և մնաց անչարչարելի և անմահ որպէս զԱս-
 տուած:

Եւ այլ ոմն վարդապետ առ. Քանզի մարդըր և արար-
 չական և անապական մարմինն, որ զմեր զապականու-
 թիւնն և զմահ յիւր անմահ մարմինն էառ յանձն ան-
 555 յանցութեամբ, զի յանմահութիւն զմահու արժանիս
 փոխեցէ, վասն զի զմարմինս մեղաց առանց մեղաց առ-
 նելով զմեղացն բեկանէր զգաւապարտութեան կնիք: Այս-
 պէս անապական և անմահ մարմնովն յանձն էառ զմահ,
 զի զմեռեալն յապականութենէն մեղաց յառաջինն վե-

545 — 551 Հմմտ. «Քանզի նեմարիս մարմնաւորու-
 րիւն, անապական եւ առանց մեղաց որ յասուածածնէն
 եղև, յաւելուած որդոյ ոչ արար, այլ եկաց մնաց երբո-
 դուրիւնն երբորդուրիւն եւայլն: (Տե՛ս Գիր միաւորութեան Զե-
 նոն կայսեր, Գիրք Թղթոց, էջ 271):— Զարչարեցաւ որպէս զմարդ
 եւ իւր չարչարանօքն եբարձ զչարչարանս մեր. եւ մեռաւ եւ
 մահուամբ իւրով սպան զմահ. եւ մնաց անչարչարելի եւ անմահ
 որպէս զԱսուած». Թուրք Անասասայ քաղաւորի, Գիրք Թղթոց
 էջ 278, Թիֆլիս, 1901: 548 2. չարանաւքն 550 2. և մահ 553
 2. զմեր զմեր 555 էջ 190^ա 558 2. և մահ 559 2. յապականու-

360 րադարձուցէ յանմահութիւնն և յանապականութիւնն:

Նորին. Զարչարեցաւ Տէրն մեր և խաչեցաւ և մեռաւ ստուգապէս և ոչ կարծեալք, և ապականութիւն բնաւ ոչ գտաւ ի նմա, զի մարմինն որ ի մէջն էառ ա-

365 զի [ի] ձեռն արարչական մարմնոյն արարածոց արար փրկութիւն, և նովին մարմնովն յարեաւ և նստաւ ընդ աջմէ Հաւր: Ով անձառելի խորհրդոյս հրաշագործութիւն, յաւիտենից կենդանին զկենդանութիւն մեռանի իւրով մարմնովն, զի [ի] կենդանութենէ մեռեալքս ի

370 յաւիտենից կենդանոյն յանմահ փոխեցուք կենդանութիւն:

Թեոդորոս Բագեն. Ի ըստ բնութեան, և ոչինչ ի սոցանէ կրեալք, որպէս վերագոյն ասացաք, քանզի անհաս լինելութեանն զինչ արդեալք ի սոցանէ լինիցի ըստ

375 բնութեան, այսինքն՝ անեղծին և անապականին ոչինչ ի սոցանէ ըստ բնութեանն, բայց ոչ այսպէս միշտ եթէ ոչ ըստ բնութեանն, այլ և ըստ կամելն, որպէս և ի գրեցելոյն ուսաք: Քանզի կրեաց զմարդկայինս կամաւորութեամբ զամէնութեամբ (?) զամենայն, զքաղց և զծա-

380 րաւ, և զաշխատութիւն, և զխաչ, և զմահ, բայց ոչ ըստ բնութեանն: Իսկ եթէ որ կամեսցի զաձելութիւնն կիրս ըստ բնութեանն ասել, և կամ զանսաղն ամանակի ըստ եկամտութեան, յորում տեղոջն խնդրեցին, քանզի ոչ են ի սոսա կիրք. իսկ կրիցդ ոչինչ է ըստ բնութեան:

385 Նորին. [ա.] Ըստ բնութեանն մահկանացու, ապականացու, ախտակիր և ըստ միաւորութեանն անմահ, անապական, անախտակիր: [բ.] Ըստ բնութեանն անմահ,

Թէն 2. վերադարձուցէ 562 2. ստուգապէս 569 2. կենդանութեանէ 570 2. փոխեցուք 572 2. Թեոդորոս Բագեն.— Թեոդորոս Բագեն[ուցեաց] կամ Բգնուցեաց եպիսկոպոս, որ յիւրում է Մանագկերսի ժողովում 726 թուին: 576 2. էթէ 581 2 էթէ որ կամեսցի 583 թում է պակաս:

անապական, անախտակիր և ըստ միաւորութեանն անմահ, անապական, անախտակիր: [գ.] Ըստ բնութեանն մահկանացու, ապականացու, ախտակիր և ըստ միաւորութեանն մահկանացու, ապականացու, ախտակիր: [ա.] Ըստ բնութեանն յերկուց, ըստ միաւորութեան մի: [բ.] Ըստ բնութեանն մի, և ըստ միաւորութեանն մի: [գ.] Ըստ բնութեանն յերկուց և ըստ միաւորութեանն յեր-

395 կուց: [ա.] Ի մահկանացուէ անմահ և յապականացուէ անապական, յախտակրելոյ անախտակիր: [բ.] Եւ յանմահէ անմահ, և յանապականէ անապական, յանախտէ անախտ: [գ.] Ի մահկանացուէ մահկանացու, յապականացուէ ապականացու, յախտակրելոյ ախտակիր:

600 Յայս լայր վայր-իւնք հայրապետաց և վարդապետաց:

[Գ.]

Արդ՝ ասացից և էս:

Աղամ աստուածաստեղծ որ անապական էր, ի ստունդանել պատուիրանին ամենեին զապականութիւն ժառանգութիւն ժառանգեաց, ապա ի նորոգումն Ադամայ | Աստուած զՈրդին առաքեաց և եկեալ առ մարմին ի սրբոյ կուսէն Մարիամայ և եղև ճշմարիտ մարդ, ոչ ինքն յապականութիւն դարձաւ, այլ զապականելի մարմնի, նապական դործեաց, ոչ յամեսց յապականելի մարմնի, այլ անդէն և անդ ընդ առնուլն զիւր անձն անապական գործեաց, ոչ լով յաւէտ քան զյաւէտ վերաբերեաց 40 զանձն իւր քան զաստուածաստեղծն Աղամն, որ անա-

2 2. հասուած ձՂէ լուսանցում: 2-3 2. Ի սունդանել Հմմտ. Սեեփ. Սիւնեցու շարականը «ի սունգանելն Աղամայ» եւ այլն: 5 էջ 190^բ 6 2. կուսէն 10 2. յաւետ քան զյաւետ 11 2. աղամ. նոր

պականն էր, այլ ամենեւին իսկ հաւասար գտաւ անձինն
 Հաւր մարմնովն և անձամբ իւրով, որպէս էրն իսկ յեռ-
 թեանն հաւասար: Եւ զի հաւասար Հաւր գտաւ մարմ-
 15 նովն զոր ամ՝ ոչ է պարտ ապականութիւն ասել յերկ-
 բորդ Աղամն, ոչ ի բանս և ոչ ի գործս: Բայց փրկելոցն
 որդոցն Աղամայ, զորս փրկեացն յապականութենէն, ոչ
 մի անգամ արար զանապականութիւնն, այլ ի մարմնա-
 նալոյն մինչև ի նստելն աջմէ Հաւր կենարար մարմնովն
 20 յամենայն ժամ արար զապականութեանն քակտումն:

Արդ համառաւա բան այս է. թէպէտ և զկերպար-
 անս ծառայի զգեցաւ անապական Տէրն՝ ծառայ ոչ եր-
 բեք ասի, այլ տէր և ազատ, ըստ այնմ եթէ Աղատ է
 որդին: Եւ թէպէտե առաքեաց Աստուած զնա ի նմա-
 25 նութիւն մարմնոյ մեղաց՝ մեղաւոր ոչ երբեք ասի, այլ
 ցանգ անմեղ ըստ գրոյն, թէ Ի նմա մեղք ոչ են, և ոչ
 արար մեղս: Եւ թէպէտե զգեցաւ զհոգեղէն բնութիւնս՝
 հոգեղէն ոչ երբեք ասի, այլ երկնաւոր և տէր, և ստա-
 ցաւ զհոգոյ և հոգեղինաց: Զի թէպէտ էառ զմարդկա-
 30 յին շունչ և համակեալ ունի յ[ի]նքեան՝ շնչաւոր ոչ ասի,
 այլ միշտ հոգեւոր, ըստ այնմ եթէ Մարդն առաջին Ա-
 դամն ի շունչ կենդանի, երկրորդ Աղամն ի հոգի կեն-
 դանարար: Եւ թէպէտե յարարածոցս եղև մարդ՝ ան-
 հնար է արարած ասել, այլ ամենեւին անեղ և սրարիչ
 35 և անձեռագործ ըստ գրոյն թէ Աստուած եմ ես և ոչ
 մարդ ի միջի ձերում սուրբս: Եւ թէպէտ ստեղծական
 և ստացական մարմին գոյացոյց ինքեան՝ ինքն ոչ կարէ
 ասիլ ստեղծուած և ստացուած, այլ ստ[եղծ]աւ և

12 2. ամենեւին 17 2. յապականութենէն 18 2. ի
 մարմնալոյն 22 2. սղեցաւ 23 2. էթէ 23 — 4 «Ապա ուրեմն
 ազատ են որդիքն». Մատթ. Ժ, 25: 26 — 7 «Որ ոչն արար
 զմեղս». Առ. Պետ. Բ, 22: «Որ ոչն գիտէ զմեղս». Երկ. Կորնթ.
 5, 21: 29 2. զմարդկային 31 2. առաջինն 31—33 Առ. Կորնթ.
 ԺԵ, 45: 35 — 6 Ովս ԺԱ, 9: 37 2. գոյացոյց 38 2. ստա-

ստացաւ, ըստ այնմ թէ Սա է որ ստացաւն, արար և
 40 ստեղծ զքեզ: Եւ թէպէտե երկու ծննդովք փառա-
 ւորեալ է, և Որդի Աստուծոյ և Որդի մարդոյ, սակայն
 խոստովանողական հաւատս յորժամ ասի հատուցանի
 ի կաթողիկէ եկեղեցոյ միաբանական պտուղ շրթանց ի
 հոտ անուշից ի պատարագ Աստուծոյ՝ ոչ [է] հնար եր-
 45 կածին ասել զՔրիստոս, բայց միածին և եթ. և ոչ եր-
 կուց որդոց հնար է կարծիս ունել, բայց միոյ զի ընդ
 Հաւր ծննդեամբն փակեալ է կուսական ծնունդն, զի
 ասէ. Յորովայնէ յառաջ քան զարուսեակ ծնայ զքեզ
 և Դու ես Որդի իմ սիրելի: Եւ ոչ երկու բնութիւնք
 50 ի միաւորութեանն Քրիստոսի տեսանի, զի որպէս
 կատարեալ Աստուած իմանամք զՀայր և կատարեալ
 Աստուած զՈրդի և կատարեալ Աստուած զսուրբ
 Հոգին և երիս աստուածս ոչ յաւակնիմք ասել
 այլ մի, նոյնպէս կատարեալ Աստուած և կատարեալ
 55 մարդ իմանամք զՔրիստոս, բայց երկուս ասել ան-
 ձինս և երկուս բնութիւնս անհնար է ասել, | այլ մի
 անձն և բնութիւն մի: Արդ որպէս յապականութենէ
 մարդկան խոստովանել պարտ է զմարմինն և ապականա-
 ցու ոչ ասել, նոյնպէս և ի բնութենէ մարդկան զիտել
 60 արժան է զմարդկութիւնն և երկուս բնութիւնս ոչ ա-
 սել, զի որպէս ապականացու անվայելուչ է ասել և եր-
 կուս բնութիւնս անվայելուչ է ասել. քանզի որպէս խառ-
 նելովն զապականութիւն երարձ, միանալովն և ընկղմե-
 լովն զմարմինն յաստուածութեանն՝ զերկութիւնն երարձ:
 65 Վասն այսորիկ սկիզբն հաւատոյ ի Քրիստոս յանապակա-
 նութենէն է և ի մի բնութենէն, և երկու բնութիւն և

ցու ա՛ծ այլ ստաւ 48 2. զարուսեակ 48 Սաղմ. ձԹ, 3: 49
 Մատթ. Գ, 17. Մարկ. Թ, 6: 56 էջ 191^ա: 57 2. յապականու-
 թէնէ 59 2. ի բնութէնէ 60—61 2. ոչ ասել «նոյնպէս ի բնու-
 թէնէ մարդկան զիտել արժան է». չակեթանի մէջ առնուածք վերի
 տղի անուշադիր կրկնութիւնն է: 63 2. էբարձ 2. ընդզմեղովն 64 2.
 էբարձ 65—6 2. յանապականութէնէն. ն. է և մի ի բնութէնէն

ապականութիւն արտաքոյ խոստովանութեան է: Եւ որպէս զապականութիւն անյիշատակ առնեմք ի բանս հաւատոյ և ոչ երբեք ապականութիւն ասեմք ի տէրունական մարմինն վասն անապական աստուածութեանն բնութեամբ միանալոյն ի մարմինն, նոյնպէս և յետ միանալոյն ոչ անջատեմք զբնութիւնսն ի միմեանց, և ոչ յերկուս որդիս հաստանեմք զմինն և զանբաժանելին:

Արդ՝ կամ սուտ արա՛ զճմարիտ վարդապետսն, կամ մի՛ յաչաղեր զփրկութեան զաւանութիւնն՝ վերստին եկեալ անապականութեան մերոյ ի մարմինն Տեառն Յիսուսի, որ կորեաւ յիսկղբանն յանցանաւք առաջին: Թողում ասել և զարտաքնոցն, զի զապականութիւն եղծումն ասեն և բարձումն:

Զխա՛րդ և մարթի ասել զմարմինն ապականագործ եղեալ, որ գեղեցիկն էր տեսանելեաւք քան զամենայն որդոց մարդկան, և ճառագայթք որպէս ի լուսոյ հատանէին, որ սպիտակն էր և կարմիր եղբաւրորդի հարսինն ընտրեալ ի բիւրուց, իբրև զլար կարմիր շրթունք նորա, և ի բերանոյ նորա բղխէ արդարութիւն, և զաւրէնս և զողորմութիւն ի լեզուի իւրում կրէ. արդ զխա՛րդ իշխեք ապականութիւն տիրել ի մարմինն, որ արդարութիւն ածեալ ընդ մէջ և ճմարտութեամբ պատեալ զկողպիւր, յորում մեղք դատապարտեցան և անապականութիւն նովաւ ծանուցաւ, որով դրուեր զժոխոց խորտակեցաւ, և մահ լուծաւ, և յարութիւն ամենայն տիեզերաց հաստատեցաւ:

[Ա.] Արդ՝ որ որ ասէ զմարմինն Աստուծոյ ապականացու յետ միաւորութեանն, և ասէ բաժանումն Աստուծոյ և մարմինն, և ոչ առաւել խոստովանի՝ մի Աստուած անապական և մի բնութիւն անմահ և մի դէմ

68 2. անյիշատ 73 2. զանբարժանալն 74 2. արայ 75 2. յազաչեք ուղղուած յաչաղեր 2. վերքստին 77 2. յիսկղբանն 78—9 Հմմտլ. «Զի՞նչ է ապականութիւն.—եղծումն տառացիոյ կամ իրացիոյ»: Դաւիթ Հարհացի, ԼԸ, անցիպ: 84 2. ընդբեալ 87 2. և մարմին վերսից անշարժ ն.—և մարմնն 96 դեմ 2.

երկրպագեալ, զի Աստուած է և մարմին, մի բնութիւն և մի դէմ՝ աներկբայանալի,—եղիցի նզովեալ:

[Բ.] Որ ասէ զմահն Տեառն կենդանարար և զչարչարանն փրկարար ապականացու, և ոչ առաւել խոստովանի, չարչարելեաւն անչարչարելի և մահուամբն անմահ, որպէս զԱստուած որում ամենայն ինչ զիւրին է, —նզովեալ եղիցի:

[Գ.] Եւ զարձեալ՝ Որ ոչ խոստովանի թէ որպէս գէն ի յարութեանն, նոյնպէս և յառաջ քան զյարութիւնն՝ կենդանի և կենդանացուցիչ, փառաւոր և կատարեալ և անապական, —եղիցի նզովեալ: Ամէն:

98 2. դեմ 101 2. չարչարելելեաւն 107 2. անապանան կենիւ նուի կատարեալ միանմանութիւն: 93—107 Ստ. Իմաստասերի այս նզովքներն համեմատել այն նզովքներն հետ, որ գտնուում են «Խոստովանութիւն ժողովոյն Մատիոբայ» գրութեան մէջ, տես Տաշեան Ցուց. էջ 651, մասնաւորապէս 2 նզովքը զրեթէ բառացի նոյնն է Ստ-ի Բ նզովքի հետ. «Որ ասէ զմահ տեառն կենդանացուցիչ և զչարչարանն փրկարար ապականացու, և ոչ առաւել խոստովանեացի, եթէ չարչարանաւք անչարչարելի և մահուամբ անմահ, որ էն աստուած որ[ում] ամենայն ինչ զիւրին է, որ ոչ այսպէս խոստովանի նզովեալ լիցի» (Չեռ. էջմ. № 751, 17, էջ 208^բ): Համեմատել նաև մասնաւորապէս Մանազեկերտի նզովքները, տես Խոսրովիկ, էջ 75, յառաջաբան:

107 Չեռագրում հետևում է ճշև հատուածը. «Այլ մեզ մի՛ լիցի պարծել—որ գործէք զանաւրէնութիւնն», որ մի կտոր է Դուինում գրուած Հաւատոյ նամակից, տես Սեբէոս, էջ 131—133, ՍՊ. 1879:

3118